

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

TRANSCHEGARAVIY GIDRORESURLARDAN BARQAROR FOYDALANISHNING
SIYOSIY-HUQUQIY MEKANIZMLARI VA ULARNING FALSAFIY-MA'NAVIY ASOSLARI

2-IYUN
2026-YIL

Qo'qon shahri,
Qo'qon davlat universiteti

Xalqaro
miqyosda

Transchegaraviy suv masalalarining ijtimoiy-falsafiy tahlili

Boyquziyeva Guzalxon Xudoyberdiyevna

Qo'qon davlat universiteti

Husanova F.H.

Qo'qon DU talabasi

Annotasiya: Mazkur maqolada transchegaraviy suv resurslari bilan bog'liq muammolar ijtimoiy va falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Unda suv taqchilligining jamiyat hayoti, ijtimoiy barqarorlik va inson farovonligiga ta'siri ochib beriladi. Shuningdek, davlatlar o'rtasida suvdan foydalanishda yuzaga keladigan manfaatlar ziddiyati, ekologik mas'uliyat va adolat tamoyillari ko'rib chiqiladi. Maqolada inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar ekologik etika nuqtai nazaridan yoritilib, suv resurslarini oqilona boshqarish va mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: transchegaraviy suv resurslari, suv resurslarini boshqarish, suv taqchilligi, ijtimoiy-falsafiy tahlil, ekologik etika, davlatlararo munosabatlar, barqaror rivojlanish

Аннотация: В данной статье проводится социально-философский анализ проблем, связанных с трансграничными водными ресурсами. Рассматривается влияние дефицита воды на общественную жизнь, социальную стабильность и благополучие человека. Также анализируются противоречия интересов между государствами в процессе использования водных ресурсов, а также принципы экологической ответственности и справедливости. Особое внимание уделяется взаимоотношениям человека и природы с точки зрения экологической этики, обосновывается необходимость рационального управления водными ресурсами и укрепления регионального сотрудничества

Ключевые слова: трансграничные водные ресурсы, управление водными ресурсами, водный дефицит, социально-философский анализ, экологическая этика, межгосударственные отношения, устойчивое развитие

Annotation: This article analyzes the issues related to transboundary water resources from social and philosophical perspectives. It examines the impact of water scarcity on social life, social stability, and human well-being. The paper also considers conflicts of interest arising between states in the use of water resources, as well as the principles of environmental responsibility and justice. Furthermore, the relationship between humans and nature is explored from the standpoint of environmental ethics, substantiating the need for rational water resource management and strengthening regional cooperation

Keywords: transboundary water resources, water resource management, water scarcity, socio-philosophical analysis, environmental ethics, interstate relations, sustainable development

Kirish

Hozirgi globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslari bilan bog'liq muammolar dolzarb ekologik va ijtimoiy masalalardan biri hisoblanadi. Aholi sonining ortishi, iqlim o'zgarishi va suvga bo'lgan ehtiyojning oshishi ushbu muammoning murakkabligini kuchaytirmoqda. Transchegaraviy suv resurslaridan foydalanishda davlatlar o'rtasidagi manfaatlar muvozanati, ekologik barqarorlik va adolat tamoyillari muhim ahamiyat kasb etadi.[1] Shu sababli, mazkur masalani ijtimoiy va falsafiy jihatdan tahlil qilish dolzarb hisoblanadi. Ushbu maqolada transchegaraviy suv resurslari muammolarining ijtimoiy-falsafiy jihatlarini va ularning jamiyat rivojiga ta'siri o'rganiladi

Adabiyotlar tahlili

Transchegaraviy suv resurslari muammolari xalqaro va mintaqaviy ilmiy tadqiqotlarda keng o'rganilgan. Adabiyotlarda asosan suv resurslarini adolatli taqsimlash, davlatlararo hamkorlik va ekologik barqarorlik masalalariga e'tibor qaratiladi. Tadqiqotlarda transchegaraviy suvdan foydalanishda "oqilona va adolatli foydalanish" hamda "zarar yetkazmaslik" tamoyillari asosiy prinsiplar sifatida ko'rsatiladi.[2] Shuningdek, suv resurslari nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik ahamiyatga ega omil sifatida talqin etiladi. Falsafiy adabiyotlarda esa inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar, ekologik etika va barqaror rivojlanish konsepsiyasi asosiy o'rinda turadi.

Metodologiya

Ushbu maqolada transchegaraviy suv resurslari muammolarini tahlil qilishda sistemali yondashuv, qiyosiy tahlil va ijtimoiy-falsafiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Sistemali yondashuv suv resurslarini ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy omillar bilan o'zaro bog'liq yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqishga imkon berdi. Qiyosiy tahlil metodi orqali turli ilmiy qarashlar va davlatlar tajribasi solishtirildi, transchegaraviy suvdan foydalanishdagi umumiy va farqli jihatlar aniqlanadi. Ijtimoiy-falsafiy tahlil esa inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar, ekologik etika hamda adolat tamoyillarini yoritishda qo'llanildi. [3] Shuningdek, umumlashtirish va mantiqiy tahlil usullari yordamida mavjud ilmiy adabiyotlar asosida xulosalar shakllantirildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, transchegaraviy suv resurslari muammosi murakkab ijtimoiy, ekologik va falsafiy xarakterga ega bo'lib, uni faqat bir tomonlama yondashuv bilan hal etish mumkin emas. Suv taqchilligi jamiyatda ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi, davlatlar o'rtasidagi manfaatlar ziddiyatini kuchaytirishi aniqlangan.[4] Shuningdek, suv resurslaridan foydalanishda adolatli va oqilona yondashuv tamoyillariga amal qilish, ekologik mas'uliyatni oshirish hamda mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega ekanini asoslandi. Falsafiy tahlil natijasida inson va tabiat o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarurligi, suvni umumiy va cheklangan resurs sifatida qarash lozimligi ko'rsatib berildi.[5] Umuman olganda, transchegaraviy suv muammolarini hal etishda kompleks, integratsiyalashgan va hamkorlikka asoslangan yondashuv eng samarali yo'l ekanligi aniqlandi.

Muhokama

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, transchegaraviy suv resurslari muammosi faqat ekologik yoki texnik masala emas, balki chuqur ijtimoiy-falsafiy mazmunga ega murakkab global muammodir.[6] Suv resurslarining taqchilligi

sharoitida davlatlar o'rtasidagi manfaatlar muvozanatini saqlash asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Muhokama natijalariga ko'ra, mavjud muammolarning asosiy sabablari sifatida suv resurslarining notekis taqsimlanishi, iqlim o'zgarishi ta'siri va davlatlararo kelishuvlarning yetarli darajada samarali emasligi ko'rsatildi.[7] Shu bilan birga, suvdan foydalanishda hamkorlik mexanizmlarini kuchaytirish va xalqaro huquq normalariga rioya qilish muhim ahamiyatga ega. Falsafiy jihatdan qaralganda, suv resurslarini faqat iqtisodiy boylik sifatida emas, balki insoniyatning umumiy va cheklangan boyligi sifatida qabul qilish zarur. Bu esa ekologik ongni shakllantirish va barqaror rivojlanish tamoyillarini kuchaytirishni talab etadi.[8] Umuman olganda, muammoni hal etishda ilmiy asoslangan, integratsiyalashgan va hamkorlikka yo'naltirilgan yondashuv eng maqbul yo'l sifatida ko'riladi.

Xulosa

Transchegaraviy suv resurslari masalasi zamonaviy global muammolar orasida alohida ahamiyatga ega bo'lib, u ekologik barqarorlik, ijtimoiy farovonlik va davlatlararo munosabatlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'tkazilgan tahlillar ushbu muammoning murakkab va ko'p qirrali ekanini, uni hal etishda yagona yondashuv yetarli emasligini ko'rsatdi. Natijalarga ko'ra, suv resurslaridan adolatli va oqilona foydalanish, ekologik mas'uliyatni oshirish hamda mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Shuningdek, falsafiy yondashuv inson va tabiat o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarurligini tasdiqlaydi. Umuman olganda, transchegaraviy suv muammolarini samarali hal etish uchun integratsiyalashgan, hamkorlikka asoslangan va barqaror rivojlanish tamoyillariga tayangan yondashuv zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. United Nations. Convention on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses. New York, 1997.
2. World Bank. Water Resources Management: A Policy Overview. Washington, D.C., 2020.
3. UNESCO. United Nations World Water Development Report. Paris, 2023.
4. Allan, J. A. The Middle East Water Question: Hydropolitics and the Global Economy. London, 2001.
5. Wolf, A. T. Conflict and Cooperation over Transboundary Waters. Oregon State University, 2017.
6. Biswas, A. K. Management of International Waters: Problems and Perspectives. Oxford University Press, 2008.
7. O'zbekiston Respublikasi ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar to'plami. Toshkent, 2022.
8. Markaziy Osiyo suv resurslarini boshqarish bo'yicha ilmiy maqolalar va tahliliy materiallar.